

Anders Hagström

Sovjet förgår men maffian består

Recension av Arkadij Vaksberg, *Sovjetmaffian* (Norstedts 1991). Ur *Internationalen* 36/92

I tidningarna har man kunnat läsa om ettårsminnet av den misslyckade kupp som ledde till kommunismens fall och Sovjetunionens upplösning.

I själva verket besegrades de sovjetiska kommunisterna, eller förkämparna för ett arbetarstyrt samhälle, redan på 20-talet av den byråkrati som kan beskrivas som en maffia med Stalin som gudfader.

Men denna byråkratiska maffia gick inte under med Sovjetunionen. Runt om i det forna Sovjetunionen klamrar den sig fortfarande kvar vid makten. Inte bara det, den är också på väg att skaffa sig en plats i det nya samhälle som håller på att ta form.

Få gjorde så mycket för att bana väg för Sovjetunionens sammanbrott som denna maffia. Under Stalin överhöljdes den av privilegier, men ve den underhuggare som fick egna idéer. Blotta misstanken var tillräcklig för att det bekväma kontoret, Kreml-ransonen och datjan skulle bytas ut mot en hård träslaf i ett av Gulagimperiets otaliga arbetsläger.

Men när det jättelika Gulagimperiet började nedmonteras under Stalins efterträdare spred sig korruptionen och godtycket som en löpeld genom systemet, för att kulminera under den alltmer senile Brezjnevs sista år vid makten.

Skymningstid

I sin bok *Sovjetmaffian* skildrar Arkadij Vaksberg Sovjetunionens skymningstid, där mutor och förskingring är vardagsmat, och där en gigantisk svart ekonomi skor sig på den officiella planerade. I denna skuggeekonomi ingår till och med organiserad prostitution på statligt ägda fritidsanläggningar, som service åt sovjetmaffian.

Arkadij Vaksberg är mest känd för en svensk läsekrets för sin bok om Vysjinskij, Stalins åklagare under Moskvaprocesserna på 30-talet då Sovjetstatens ledare under landets första årtionde ställdes inför rätta och tvingades att bekänna de mest makabra brott mot den stat de gjort så mycket för att skapa.¹

En av de många maffiabossarna Vaksberg berättar om var Sergej Medunov. Formellt titulerades Medunov kommunistpartiets förstesekreterare i territoriekommittén i Krasnodar, dvs en av partiets ledande företrädare.

Under flera år var Medunov boss över ett område nästan lika stort som Spanien. Han regerade sitt område som en kung och fyllde ämbetsverken med sina underhuggare.

Parallellt med den statliga och legala ekonomin byggde han upp en svart skuggeekonomi av enorm omfattning. De statligt ägda fabrikernas maskiner och råvaror användes till att producera utanför varje officiell plan, och de varor som tillverkades såldes under disk.

Vinsten gick till Medunov och hans klan, som dessutom samlade på sig enorma mängder av värdeföremål i guld och silver som en slags pensionsförsäkring för framtiden om den politiska konjunkturen skulle bli bister.

¹ Arkadij Vaksberg, *Skjut de galna hundarna! Berättelsen om Stalins åklagare Vysjinskij och hans tid*, Norstedts 1990. Ett längre utdrag som handlar om Moskvarettgångarna finns på marxistarkivet, se lästipsen nedan.

Galten

Medunov, som gick under det passande öknamnet Galten eftersom han blev så fet av sin välbeställda tillvaro att han behövde hjälp att knyta skorna, stod länge under Brezjnevs beskydd och var i praktiken inflytelserikare än många av politbyråns medlemmar. Till slut föll Sergej Medunov, till stor del till följd av att Breznev funnit andra gunstlingar och därför lämnade förstesekreteraren åt sitt öde.

Medunov, som landat på en regeringspost sparkades och avsattes ur kommunistpartiets centralkommitté. Men han ställdes inte inför rätta. Till att börja med fick han behålla sina utmärkelser och privilegier. Till slut blev dock trycket för hårt och han sparkades ur partiet, men några andra repressalier utsattes han inte för.

Före det misslyckade kuppförsoket förra året lär fortfarande ett marmorblock som rests till Medunovs ära i Krasnodars centrum, ha funnits kvar. Med förgyllda bokstäver stod där in-
hugget en hyllning till ”vår käre landsman, det socialistiska arbetets hjälte Sergej Fjodorovitj Medunov”.

Gorbatjovs tillträde som partichef var i själva verket ett sista desperat försök att få en alltmer korrupt och anfränt regim på fötter. Det misslyckades som bekant, men stora delar av den byråkratiska maffian klamrar sig fortfarande fast vid makten i Ryssland och de nya självständiga republikerna.

De kallar sig inte längre kommunister och ”trogna leninister”, utan demokrater, liberaler, nationalister eller vad som nu för tillfället är gångbart. Det är ett billigt pris för människor som dagarna i ända åberopade sig på Lenin, men som satte sitt eget välbefinnande högre än alla revolutionära doktriner i världen.

Karikatyr

För många inom den byråkratiska maffian löste Sovjetunionens sammanbrott faktiskt ett problem. Till och med i en så byråkratiserad karikatyr av en förstatligad och planerad ekonomi som Sovjetunionen utgjorde fanns det inga möjligheter för maffian att tvätta sina svarta inkomster vita.

Det fanns helt enkelt inga företag, stora fastigheter eller banker som de kunde plöja ned sina svarta miljoner i. Allt tillhörde ju staten vars tjänare de förväntades vara.

På sin höjd kunde de förbruka pengarna på ett lyxliv, omvandla dem till värdeföremål eller guldtackor, eller som några företagsamma byråkrater gjorde, investera dem i största hemlighet i väst.

I motsats till JR i Dallas – sinnebild för en maktlysten och hänsynslös kapitalist – var de sovjetiska maffiabossarna dessutom beroende av stats- och partiapparaten för sin officiella ställning och makt. De hade inget litet privat imperium att falla tillbaka på.

Därför är det inte så förvånande att en av de beska kommentarerna till väst journalister från en grupp ryssar som demonstrerade mot den första auktionen på statliga företag var just: Vem tror ni har råd att köpa företag här?

Eller som Arkadij Vaksberg slutade sina funderingar om framtidsutsikterna i boken, som gavs ut före den misslyckade kuppen förra året: ”Att maffian kommer att segra under alla omständigheter – det står klart redan nu.”

Lästips

Arkadij Vaksberg, [Vysjinskij och Moskvarättegångarna](#).